

Lausunto

09.08.2024

Asia: VN/13118/2024

Työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitys pyrkii toteuttamaan kehysriihessä asetettuja säästötavoitteita leikkaamalla kotoutujien toimeentulotuen kustannuksista. Hallitus esittää, että hyvinvointialueille myönnettyä korvausaikaa lyhennettäisiin kolmesta vuodesta yhteen. Hallitusohjelma tavoittelee kotoutumisjärjestelmän tehostamista ja toivoo kuntien nopeuttavan kotoutumistoimia ja kuntalaisten työllistymistä.

Esityksen kuvaama tapa toimeentulokiriippuvuuden vähentämiseksi perustuu ajatukseen, jonka mukaan suurin osa kotoutujista on psyykkisesti ja fyysisesti haavoittumattomia, nuoria työikäisiä ihmisiä. Varsinkin kansainvälistä suojelua saavilla on todellisuudessa monenlaisia haasteita, joiden vuoksi työllistyminen on hidasta tai jää kokonaan toteutumatta. Sodasta ja muista kriiseistä aiheutuvien traumojen lisäksi tässä kohderyhmässä esiintyy vakavia pitkäaikaissairauksia, vammaisuutta sekä luku- ja kirjoitustaidottomuutta. Naisten elämään kuuluu usein ajanjaksoja, jolloin työllistyminen ei ole käytännössä mahdollista; erityisesti raskauden aikana panostaminen kotoutumiskoulutukseen ja kielikursseihin on haasteellista, vaikka juurtumista uuteen kotimaahan lapsen saamisen myötä tapahtuukin. Myös ikääntyneiden maahanmuuttajien määrä on lisääntynyt viime vuosina, ja usein omaishoitajina toimivat nimenomaan perheen naiset.

Kotoutumista edistävien palveluiden saatavuus on huonoissa kantimissa. Työllisyysmäärärahojen leikkaamisen ja opettajapulan vuoksi kotoutumiskoulutukseen ja suomenkurseille on pitkät jonot, eivätkä työmarkkinat ole riittävän vastaanottavia vieraskielisiä työnhakijoita kohtaan. Hallituksen kuvailema toimeentulokiriippuvuus ei siten johdu siitä, että henkilö olisi haluton hakemaan tai vastaanottamaan töitä tai kunnat vastahakoisia edistämään työllisyyttä ja yrittäjyyttä. Henkilön oikeudesta toimeentuloon säädetään toimeentulokilaisissa, joten riippuvuus tukijärjestelmästä ei ole yksilön valintakysymys. Korvausajan lyhentäminen tarkoittaa vain sitä, että kunnat ja hyvinvointialueet joutuvat supistamaan muista palveluistaan. Usein nämä supistukset ja leikkaukset

osuvat kipeimmin juuri haavoittuvassa asemassa oleviin, neuvolapalveluita käyttäviin perheisiin ja ikääntyviin ihmisiin.

Kuten esityksessä todetaan, toimeentulokiriippuvuuden vähentäminen edellyttää merkittävää työllisyyden kasvua lyhyessä ajassa. Kohdassa 4.2.1 pidetään epätodennäköisenä, että korvauksajan lyhentämisestä aiheutuvat säästöt toteutuisivat täysmääräisesti ilman ylimääräisiä kustannuksia kunnille, hyvinvointialueille ja valtiolle. Lisäksi kohdassa 4.2.2 todetaan, että esityksellä ei tosiasiasa arvioida olevan pakolaistaustaisten henkilöiden työllistymistä edistäviä vaikutuksia tai ne tulevat olemaan hyvin vähäisiä.

Korvauksajan lyhentäminen ei myöskään nopeuta kotoutujan kielenoppimisprosessia. Kielenoppimista järjestettäessä tulisi panostaa maksuttomien eritasoisten suomenkursseiden riittävään saatavuuteen, kieltenopettajien rekrytoimiseen ja uusiin innovatiivisiin väyliin opetella työpaikoilla käytettävää arkikieltä. Kannatettava olisi esimerkiksi malli, jossa kulukorvausten avulla työnantaja kannustettaisiin järjestämään kielenoppimista työpaikalla. Lisäksi ulkomailla hankitun koulutuksen yhteensovittamista tai täydentämistä suomalaisille työmarkkinoille soveltuvaksi tulisi helpottaa, jotta osaaminen ei valu hukkaan.

Vuodenvaihteessa työllisyydenhoidon vastuissa tulee tapahtumaan merkittäviä muutoksia. Erilliselvitys kotoutumisen edistämiseen liittyvien kustannusten korvaamisen kokonaisuudesta on kannatettava ehdotus, koska se auttaa arvioimaan rahoituksen riittävyttä realistisemmin. Selvityksen käynnistämistä ei saisi kuitenkaan lykätä vuoden päähän uuden kotoutumislain voimaantulosta, vaan se pitäisi käynnistää pikimmiten. Leikkaukset ilman ajantasaista, asiantuntevaa arviota todellisesta kustannusten tasosta johtavat helposti liian rankkoihin säästötoimiin, jotka aiheuttavat ylimääräisiä ennalta arvaamattomia kuluja.

Naisjärjestöjen näkökulmasta tässä esitettyä korvauksajan leikkausta ei voi pitää kannatettavana, koska esityksen sukupuolivaikutusten arviointia ei ole tehty millään tavoin eikä esitys huomioi kohderyhmän haavoittuvaa asemaa ja ikääntyneiden maahanmuuttajien määrän kasvua. Tässä esitettyjen muutosten myötä kuntien ja hyvinvointialueiden kustannukset nousisivat ja alueiden elinvoima heikentyisi. Tämä johtaisi työllisyystoimien supistumiseen ja työpaikkojen vähentymiseen entisestään. Julkista taloutta ei voi korjata yksinkertaisesti siirtämällä kustannuksia hyvinvointialueiden ja kuntien kannettavaksi, eikä haavoittuvassa asemassa olevia ihmisiä voi jättää heitteille. Esitetyn kaltaiset julkisen talouden säästötavoitteet ovat esityksen itsensäkin mukaan epärealistisia.

Helander Seija

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS Keski-Suomen aluetoimikunta - NYTKIS
Keski-Suomen aluetoimikunnan pj. ja Keski-Suomen Vihreiden naisten pj.